

Cümle Türleri Konu Anlatımı

www.edebiyatnotu.com

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Yüklemine Göre

- * İsim Cümlesi
- * Fiil Cümlesi

Anlamına Göre

- * Olumlu Cümle
- * Olumsuz Cümle
- * Soru Cümlesi
- * Emir Cümlesi
- * Ünlem Cümlesi

Yüklemin Yerine Göre

- * Kurallı Cümle
- * Devrik Cümle

Yapısına Göre

- * Basit Cümle
- * Birleşik Cümle
- * Sıralı Cümle
- * Bağlı Cümle

Cümle Türleri

Yüklemin türüne göre

Öge dizilişine göre

Anlamına göre

Yapısına göre

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Cümleler yüklem türüne göre **isim cümlesi** ve **fiil cümlesi** olmak üzere ikiye ayrılır.

Cümlenin yüklemi isimden oluşmuşsa isim cümlesi; fiilden oluşmuşsa fiil cümlesi söz konusu olur.

1. İsim (Ad) Cümlesi

⇒Yüklemi ek eylemle çekimlenen isim soylu sözcüklerle oluşan cümlelere **isim cümlesi** denir.

- Çok heyecanlı, harika bir **geceydi**.
- Ellerimin arasında elleri **ufacıktı**.
- Bence aldığı en güzel **kitaptı** aldığı.

⇒ **İsim cümlelerinde ek fiilin geniş zaman 3. tekil kişi çekimi olan "-dir" düşmüş olabilir.**

- Sevmek sadece insanlara mahsus.(mahsustur)
- Bu saatte kesin evde. (evdedir)

⇒**Yüklemi; isim ve sıfat tamlamasından, adlaşmış sıfattan, edat grubundan, zamirden oluşan cümleler, isim cümlesidir.**

- En korkunç yeri **elmacık kemikleri**ydi. (isim tamlaması)
- Akşamın bu saatlerine dek kalanlar **çalışanlardı**. (adlaşmış sıfat)
- Şiirleri **gece gibidir**. (edat grubu)
- Karanlıkta karşıma çıkan **oydu**. (Kişi zamiri)
- Arkadaşlarım arasında sen **başkasın**. (Belgisiz zamir)
- Ülkemin her köşesi **cennettir**. (isim)

⇒ İsim cümlesinde yüklem olumsuzu "değil" edatı ile yapılır. Bu durumda "değil" edatı kendinden önceki sözle birlikte öge olarak alınır.

- Onu unutmak kolay **değildir**.

DİKKAT

Fiilimsiler ek eylem olarak yüklem olabilir. Fiilimsiler ad soylu sözcükler oldukları için ,yüklemi fiilimsiden oluşan cümle de isim cümlesidir.

Bütün amacı hayatı bir şiir gibi **yazmaktır**.

2. Fiil (Eylem) Cümlesi

⇒ **Yüklemi çekimli fiilden oluşan cümleye fiil cümlesi denir. (Çekimli fiil; kişi ve kip eki almış olan fiillerdir.)**

- Kocaman bir kamyon yolu kapatmıştı.
- Zaman su gibi akıyor.

⇒ **Fiil cümlelerinde yüklem deyimden ve birleşik fiilden oluşabilir.**

- Sessizlikte saatin sesi **sinirime dokunuyor**.
- Uzaktan sessizce **gelivermişti** yanıma.

⇒ **İsim cümlelerinde de fiil cümlelerinde de yüklem basit, türemiş veya birleşik sözcükten oluşabilir.**

- Ankara'yı hayatımda ilk kez **görecektim**. Basit fiil
- Bütün inşaatın etrafı dikenli tellerle **gerilmişti**. Türemiş fiil
- Kardeşim yanıma **oturuverdi**. Birleşik fiil
- Ne zaman istersen kapım sana her zaman **açıktır**. Türemiş isim

ÖGE DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER

- Türkçede cümleler özne+tümleç+yüklem diye sıralanır. Ancak kimi zaman yüklem cümlenin başında ya da ortasında bulunabilir, kimi zaman da cümlede kullanılmayabilir.
- Bu bakımdan cümleler, yüklem yeri açısından üçe ayrılır.

. Kurallı (Düz) Cümle

⇒ **Yüklemi cümlenin sonunda olan cümlelerdir.**

- Safranbolu'nun tarihi evleri çok ilgi çekiciydi.
- Konunun ayrıntılarını hep beraber tartışabiliriz.

2. Devrik Cümle

⇒ **Yüklemi cümlenin sonunda olmayan cümlelerdir.**

- Kurutulmuş sebzelerle aram yok benim.
- Uyumuşum maçın ilk yarısını izlerken.

DİKKAT

- Devrik cümle anlatımı bozuk cümle değildir.

3. Eksiltili Cümle

⇒ **Yüklem kullanılmadığı halde yargı bildiren cümlelere eksiltili cümle denir. Eksiltili cümleler anlatımı bozuk cümle değildir.**

DİKKAT

- Eksiltili cümle kimi zaman anlamı güçlendirmek amacı taşır. Ayrıca eksiltili cümlelerin sonuna üç nokta mutlaka konur.
- Hayvanlar koklaşa koklaşa insanlar konuşa konuşa... (anlaşır)
- Sokakta binlerce hayvan, aç, susuz... (yaşıyor)

DİKKAT

- İsim cümlelerinde **ek filin kullanılmaması** cümleyi eksik kılar. Ancak, bu durumda **üç nokta kullanılmaz.**
- Bu mevsimde buralar çok soğuk. (tur)

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

Cümleler anlamlarına göre

Haber

Soru

Ünlem

cümlesi olmak üzere üçe ayrılır.

- **1. Haber Cümlesi**
- Bir yargıyı olumlu veya olumsuz ifade eden cümlelerdir.

- **A) Olumlu Cümle**

- ⇒ **Cümledeki yargının gerçekleştiğini, gerçekleşmekte olduğunu ya da gerçekleşebileceğini bildiren cümlelere olumlu cümle denir.**

- **a) Anlamca ve Biçimce Olumlu Cümle**

- Sınıfta kaç kişi vardı.

- Atatürk bir halk adamıydı.

- **b) Anlamca Olumlu Biçimce Olumsuz cümle**

- Gel de bu habere inanma. (inan)

- Ben nasıl affetmem seni. (affederim)

B) Olumsuz Cümle

- ⇒ **Cümledeki yargının gerçekleşmeyeğini, gerçekleşmeyeceğini bildiren cümlelere olumsuz cümle denir.**
- ⇒ **Fiil** cümlelerinin olumsuzu "**-ma, -me**" olumsuzluk ekiyle; **isim** cümlelerinin olumsuzu ise yapım eki olan "**-sız, -siz, -suz, -süz**" ekiyle veya **ek fiilin** olumsuzu olan "**değil**" edatı ile sağlanır.
- Bugünkü sınava hazırlanamadım. (Olumsuz fiil cümlesi.)
- Bunu alacak kadar param yok. (Olumsuz isim cümlesi.)
- Kardeşi, iyi değildi. (Olumsuz isim cümlesi.)

a) Anlamca ve Biçimce Olumsuz Cümle

- Seninle konuşmayacağım artık.
- Ne duygusuzsun?
- Yanında kimse yoktu.

b) Anlamca Olumsuz Biçimce Olumlu Cümle

- Ne kızı verir, ne dünürü küstürür. (vermez, küstürmez)
- O, dostun kıymetini ne bilir? (bilmez)
- Gel de inan.

2. Soru Cümlesi

⇒ Soru anlamı taşıyan cümlelere soru cümlesi denir. Soru anlamı "neden, nasıl, nerede" gibi soru sözcükleriyle veya "mı, mi, mu, mü" soru ekiyle sağlanır.

- Siz de benim gibi mi düşünüyorsunuz?
- Yarın akşam sinemaya geliyor musun?

DİKKAT

- Soru sözcüğü bulunduğu halde **bazı cümleler soru anlamı taşımaz.**
- Nerede oturduğunuzu bilmiyorum.

DİKKAT

- Cevap gerektirmeyen soru cümlelerine **sözde soru cümlesi** denir. Genellikle ünlem değerinde olan bu
- cümlelerde soru işareti veya üsluba bağlı olarak ünlem işareti kullanılır.
- Bu kadar mı güzel olur insan?
- Sana hiç küser miyim!
- Nasıl iyi biri anlatamam!

3. Ünlem Cümlesi

⇒ Ünlem anlamı (şaşma, kızma, sevinme...) taşıyan cümlelere ünlem cümlesi denir. Ünlem cümlelerinin sonuna ünlem işareti getirilir.

- Vah vah, yazık oldu!
- Hey, buraya kimler gelmiş!
- Aaa, ne çok kitap almışsın!

⇒ Ünlem cümlelerinde vah, eh, hey... gibi ünlemler bulunmayabilir. Ünlem cümlelerinde ünlem anlamı vurguyla sağlanır.

- Çabuk buraya gel!
- Şüheda fıskırarak toprağı sıksan şüheda!

YAPISINA GÖRE CÜMLELER

Cümleler
yapı
bakımından

Basit,

Birleşik

Sıralı olmak
üzere üçe
ayrılır.

1. BASİT (YALIN) CÜMLE

- ⇒ **Tek bir yargı bildiren cümlelerdir. Tek yüklemi olan cümlelere basit cümle denir.**
- Ağaçlar tek tük yapraklarını döküyor.
- Nasıl geçti bunca sene?
- Şiir, gönlümü bir ışık gibi aydınlatır.

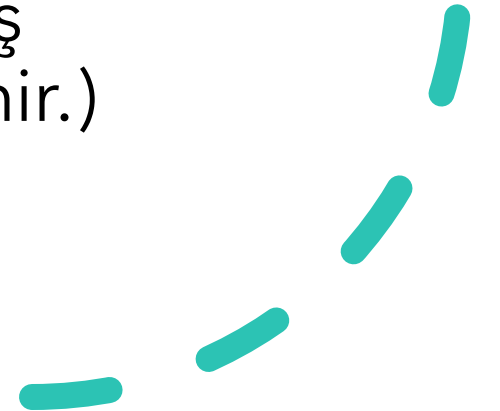
DİKKAT

- Basit cümleler **kısa** ya da **uzun** olabilir.
- Kalktım. (Basit cümle)
- Yatağının kenarından ince bir ışık içeri süzülüyordu. (Basit cümle)

BİRLEŞİK CÜMLE

- Birleşik cümleler birden fazla yargı bildirir. Bu yargılar, yan cümleciklerle sağlanır. **Tek bir yüklemi** olup **yan cümleciği** bulunan cümlelere **birleşik cümle** denir. Bu cümlelerde asıl yargı temel cümlede, yan yargı ise yan cümlecikte bulunur. (Bir temel cümle ile onun anlamını tamamlayan yan cümlelerden meydana gelmiş cümlelere, birleşik cümle denir.)

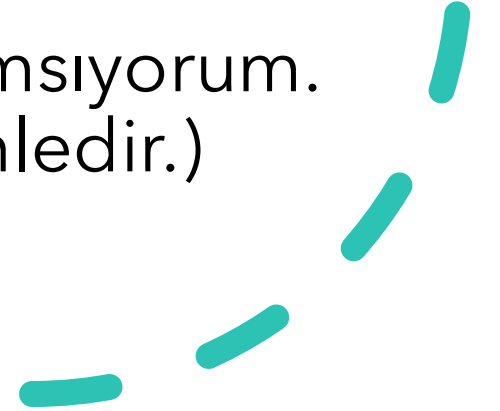

- **Temel Cümle:** Bir cümlenin yargısı, yani yüklemidir. Temel cümle, genellikle birleşik cümlenin sonunda bulunur.

- Gülümserken içim ferahladı.
- Yan C.   Temel C.

Yan cümle, birleşik cümleden çıkarıldığında cümle basit cümleye dönüşür.

- Gökyüzüne baktıkça / kuşların şarkı söylediğini anımsıyorum. (Birleşik cümle)
- Yan cümlecik   Temel Cümle
- Kuşların şarkı söylediğini anımsıyorum. (Yan cümlecigi yok, basit cümledir.)

Yan Cümlecik: Temel cümlenin bir ögesi durumundaki yargılara **yan cümlecik** denir. Bu yargıları; eylemsi, çekimli eylem veya ekeylem almış isim soylu sözcükler sağlar.

- Otobüs Tekirdağ'a var**ınca** gözlerimi açıyorum.
- Yan cümlecik Temel Cümle
- Aniden bastır**an** yağmur hepimizi ıslatmıştı.
- Yan cümlecik Temel Cümle

⇒ **Yan cümlecik birden fazla olabilir.**

- Arkadaşlarıyla ders çalışıp / yemek yiyip / eve döndüler.
- Y. C Y. C T.C

DİKKAT

Temel cümle, yan cümlecikle yer değiştirmiş olabilir. Yani yan cümlecik cümlenin başında da bulunabilir.

- Gelmiyordu yanıma şarkı söylemekten.
- Temel C. Yan C.
- Uyandık büyük gürültüyü duyunca.
- Temel C. Yan C.

Birleşik cümleler:

- Girişik birleşik cümle,
- Koşullu birleşik cümle,
- Ki'li birleşik cümle,
- Edatlı birleşik cümle
- İç içe birleşik cümle olmak üzere beşe ayılır.

a) Girişik Birleşik Cümle

www.edebiyatnotu.com

⇒ Yan cümleciği fiilimsiyle kurulan cümlelerdir.

- Nasıl yaptığını bilsem ben de yapardım.
- Halbuki bizim sanatımızda biraz kahır çekmek lazım gelir.

DİKKAT: Zarf-fiillerden "**-ken**" eki isimlere geldiğinde de yan cümlecik kurar.

- Çocukken değeri bilinmez zamanın.

Yan c.

NOT : Bir cümlede kaç tane fiilimsi varsa o kadar yan cümlecik vardır.

- Kendine has bir konuşuşu, gülüşü, giyinişi vardır.

Yan C.

Yan C.

Yan C.

b) Koşullu (Şartlı) Birleşik Cümle

⇒ Yan cümleciği, dilek-şart(-se, -sa) kipiyle çekimlenmiş birleşik cümlelerdir. Bu cümleler koşul anlamındadır. Koşul bildiren yan cümlecik cümlede zarf tümleci görevinde bulunur.

- Acele edersen otobüse yetişirsin.
- Ne giysem beğenmiyor.
- Bir daha yaparsan fena kızarım.

DİKKAT: "ise" sözcüğü isim cümlelerine geldiğinde cümleye "şart (koşul)" anlamı katmışsa cümle koşullu (şartlı) birleşik cümledir.

- Masumsanız mutlaka ortaya çıkacaktır her şey.

NOT: Koşul anlamı "-sa, -se" koşul kipi kullanılmadan da sağlanabilir. Fakat bu cümleler koşullu birleşik cümle olarak kabul edilmez.

- "Bana paramı vermeden bir yere gitmem." cümlesi koşul anlamlı bir cümledir ancak "-sa, -se" eki kullanılmadığı için, yapı bakımından, koşullu birleşik cümle değildir. Ancak cümlede fiilimsi bulunduğu için girişik birleşik cümledir denilebilir.

c) Ki'li Birleşik Cümle

⇒ **"Ki" bağlacı bulunan cümleye ki'li birleşik cümle denir.**

- Duydum ki Kıbrıs'ta okuyacaksın.
- Öyle güzel uyuyordu ki uyandırmak istemedim.

d) Edatlı Birleşik Cümle

⇒ Yan cümleciği temel cümleye edatlarla bağlanan cümlelere denir. "gibi" edatı çekimli fiillerle kullanılırsa yan cümlecik oluşturur.

- Yan cümlecik "**gibi**" edatıyla kurulabilir.
- Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşar mı insan?
- Geri kalanını hatırlayamamış gibi biraz durduktan sonra yeniden başladı şarkıya. (Birleşik cümle)
- Fırtına gibi geçtin buradan. (Basit cümle)

⇒ **Yan cümlecik "kadar" edatıyla kurulabilir.**

- Ev alacak kadar parası yoktu.

⇒ **"mi" edatı getirilerek yan cümlecik kurulur. "Mi" edatıyla kurulan yan cümlecikler zaman veya koşul bildirir.**

Dolayısıyla yan cümlecik cümle içinde zarf tümleci görevini yüklenir. Bu tür cümlelere "mi' li birleşik cümle" de denir.

- İstanbul'a geldiğinde beni mutlaka ara. (Girişik birleşik cümle)
- İstanbul'a geldin mi beni mutlaka ara. (Mi'li birleşik cümle)

e) İ İçe BirleŖik Cümle

Yan cümleciği başka bir cümleden oluşan cümlelerdir. Bu cümlelerde cümle içinde cümle söz konusudur. İç cümle, yan cümlecik olarak temel cümlenin genellikle nesnesi görevindedir.

- Sizinle daima çalışabilirim, düşüncesi yanlış.

Bu cümlede iç cümle, temel cümlenin nesnesi durumundadır. İç cümle de kendi içinde bir cümledir:

- "Sizinle daima çalışabilirim."
- Aragon "Mutlu ask yoktur." der.
- Bu cümlede "Mutlu aşk yoktur." sözü iç cümleyi (yan cümleciği) oluşturur.

3. SIRALI CÜMLE

⇒ **Birbirine virgöl, noktalı virgöl veya bağlaçlarla bağlanan cümlelere sıralı cümle denir.**

⇒ **Sıralı cümlelerde birbirine bağlanan en az iki cümle vardır.**

⇒ **Sıralanan cümleler, anlam ilgisiyle birbirine bağlı olduğu için tek cümle olarak değerlendirilir.**

- Aniden durdum, etrafta kimsecikler yoktu. (İki cümle virgülle bağlanmış.)
- Sakindi, yalnızdı, kimseye zararı dokunmazdı. (Üç cümle virgülle bağlanmış.)

Sıralı cümleler ortak öge kullanılıp kullanılmadığına göre ikiye ayrılır:

a) Bağımsız Sıralı Cümle

⇒ Sıralanan cümlelerde ortak öge yoktur. Her cümlenin kendine ait öznesi, tümleci, yüklemi vardır.

- Havada bulut yok, şemsiye alma.
- Baktım, yalnız değilsin.
- Etrafa baktım, her yer çiçek açmış.

b) Bağımlı Sıralı Cümle

⇒ **Sıralanan cümlelerde bir veya birden fazla ortak öge vardır.**

- Saatlerden beri yürüyor, düşünüyor (Özne, zarf tümleci ortaktır.)
- İnsanları sevmeli, asla kırmamalısın. (Nesne, ortaktır.)
- Çocuklara güvenmeli, cesaret vermeliyiz. (Dolaylı T. ortaktır)

⇒ **Sıralı cümlelerde kimi zaman öge eksikliği veya ortak kullanımı anlatım bozukluğuna yol açar.**

- Doğayı sevmeli, onu korumalıyız. (Nesne gereksizdir)

4. BAĞLI CÜMLE

⇒ Birbirine "ama, fakat, çünkü, ancak, ve" gibi bağlaçlarla bağlanan cümlelere "bağlı cümle" denir. Bağlı cümleler, sıralı cümlelerle aynı özellikleri gösterir. Bu nedenle bağlı cümlelere, "sıralı bağlı cümle" de denir.

- Kalkıp sırtına hırkasını aldı, bahçeye doğru yürüdü. (Sıralı Cümle)
- Kalkıp sırtına hırkasını aldı ve bahçeye doğru yürüdü. (Bağlı Cümle)
- Mahallede herkes onu sever, sayardı. (Sıralı Cümle)
- Mahallede herkes onu sever ve sayardı. (Bağlı Cümle)

ARA SÖZLÜ CÜMLE

Cümle arasına giren ve cümlenin herhangi bir ögesi olmayan söz, söz grubu ya da cümlelerdir. Ara söz veya ara cümle iki virgül veya iki kısa çizgi arasında bulunur.

Ara söz bir ögenin açıklayıcısı olabildiği gibi, cümle şeklinde de olabilir. Ara söz, bir ögenin açıklayıcısı olduğunda o ögeyle birlikte alınır. Ancak bir ögenin açıklayıcısı değil de bir cümle şeklindeyse ara söz, cümle dışı unsur olarak kabul edilir.

- En çok sevdiği arkadaşı, **Ali**, onu aramamıştı bile.
- İstanbul'a - **o çok sevdiğim şehre** - gitmeye can atıyordum.

www.edebiyatnotu.com